

Egri-Kovács Krisztián¹

**Feljegyzések A Constitutional and Legal Protection of State and National Symbols
in Central Europe című tanulmánykötetről²**

A Közép-európai Professzori Hálózat közép-kelet-európai összehasonlító jogtudományi kutatási eredményeit tartalmazó újabb – a közép-európai országok jogrendszerét bemutató – tanulmánykötet 2022-ben jelent meg a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet munkájának összehangolásával, az intézet kiadásában.³ A hiánypótlónak minősülő, elismert szerzők⁴ által készített tanulmánykötet fókuszában az államok alkotmányos és jogi védelmei, valamint az állami szimbólumok állnak, amelyek az adott társadalmat (a közösségi együttélés kereteit képező államot, nemzetet) behálózzák. Egy-egy népcsoport uralkodó etnikai ismérvei több részelemből állnak, amelyek közül a legrégebbi elemként a nyelv emelhető ki.⁵ Az államban a közösség részeit képező hagyományos értékek, mint például a közösségépítő, közösségmegtartónak is minősülő vallási közösségek is megtalálhatóak.⁶ Egyes megközelítések szerint az állam, mint személy külső megjelenésének azonosítására szolgáló – a későbbi fejlődés során a heraldika önálló tudományává formálódó – címerhasználat az 1066 évben Angliát előzőlő normann harcosok megjelenítésére szolgáló Bayeux-i falikárpittól eredeztethető.⁷ A szimbólumok az információközlésre szolgáló jelektől

¹ A szerző pénzügyi szolgáltatási tevékenységet végző gazdasági társaságnál kamarai jogtanácsos, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának doktori fokozatot szerzett doktorandusza.

² DOI szám: 10.59558/jesz.2023.3.58

³ Tóth, J. Zoltán (szerk.): Constitutional and Legal Protection of State and National Symbols in Central Europe Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet Miskolc-Budapest, 2022, pp. 360. ISBN 978-615-6474-18-6. ISBN 978-615-6474-19-3 (eBook). <https://doi.org/10.54237/profnet.2022.ztclpsnsce> http://real.mtak.hu/158068/1/CEA-ProfNet_Toht_StateandNationalSymbols_EBOOK.pdf (2023.09.23.) [A továbbiakban Tóth: i. m.]

⁴ A kötet szerzői:

Dalibor Čepulo a Zágrábi Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának jogtörténész professzora.

Dalibor Đukić a Belgrádi Jogtudományi Kara Egyházjogi Tanszékének docense.

Benjamin Flander a Maribori Egyetem büntetőjogot, jogelméletet, alkotmányjogot és alapjogokat kutató docense.

Kateřina Frumarová az Olomouci Egyetem Jogtudományi Kara Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Tanszékének közigazgatási joggal, közigazgatási eljárási joggal, közigazgatási büntetőjoggal foglalkozó docense.

Kruzslíc Péter a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Politikatudományi Intézetének tanársegédje, akinek fő kutatási területe az Európai Közjog és Politika.

Ján Škrobák a Pozsonyi Egyetem Jogtudományi Karának Alkotmányjogot és Közigazgatási jogot oktató és kutató docense.

Aleksandra Syryt a varsói Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Egyetem Alkotmányjogi és Közigazgatási jogi Tanszékének adjunktusa.

Tribl Norbert az Alkotmánybíróság tanácsadója és a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézetének alkotmányjogot, államelméletet oktató és kutató oktatója.

⁵ Für Lajos: Magyar soros a Kárpát-Medencében. Népesedésünk évszázadai 896-2000. Kairosz Kiadó, Budapest, 2001, 20. p.

⁶ Tóth, J. Zoltán: The Protection of State and National Symbols Across Europe: An Overview of Constitutional Law and Criminal Law Regulations. In Tóth: i.m. 11. p. A korábban megjelent magyar államelméleti tárgyú írásművek tételként rögzítik, hogy az államok fennállnak, jelentőségük megnőtt, ennek ellenére sajnálatos módon az államelméleti diszciplína pedig háttérbe szorult. A háttérbe szorulás megelőzése érdekében ezért kiemelkedő jelentőséggel rendelkeznek a jelen recenzióval érintett írásműhöz hasonló államelméleti tárgyú kutatások. Cs. Kiss Lajos: Államelméleti helyzetkép. In Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 2017/12. szám, 4–47. p. http://real.mtak.hu/92353/1/3-Allamelméleti-helyzetkep_PPB_2017_2web-3.pdf (2023.09.23.)

⁷ Rác Lajos: Az állam külső megjelenése. In Rác Lajos (szerk.): Egyetemes állam- és jogtörténet. Polgári kor. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2002, 477. p.

tágabb fogalomnak minősülnek amiatt, hogy a szimbólummal szembesülőket a szimbólummal azonosulásra vagy a szimbólummal való ellenállásra ösztönözik. A „szimbólum” görög szó, a *symvallo* igéből származik, amely a szétválasztott részek összeillesztésére utal.⁸

A zászlók a nemzetállamok (a középkori adott földbirtokokhoz kötődő nemzet fogalmat felváltó az országra, államra használat nemzetfogalom a kora újkortól jelenik meg) kialakulásának időszakában váltak állami szimbólumokká. A politikai nemzetfogalom az adott terület, népesség feletti főhatalommal rendelkező szuverén állam állampolgáraitra vonatkoztatott kifejezés. A kulturális nemzetfogalom az országon belül nemzettől eltérő kisebbségekre, etnikumokra használatos. Ugyancsak a nemzetállamok kialakulásának időszakától eredeztethető a himnuszok megjelenése és elterjedése⁹. Maga az állam terminológia is a XVIII. századtól terjedt el az európai nyelvekben.¹⁰ Ugyanakkor a diplomácia, a követségi intézmény kezdetleges formái már a vérségi alapon szerveződő társadalmakban is megjelentek.¹¹

A magyar jogrendszerben *a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről* szóló 1965. évi 22. törvényerejű rendelet 20. Cikkében meghatározottak szerint az állam képviselőjének és vezetőjének joga van arra, hogy a fogadó államban kitűzze – a képviselő vezetőjének lakására, közlekedési eszközére is kiterjedően kitűzze – a küldő állam lobogóját és címerét a képviselő helyiségeire. A diplomáciai (konzuli) képviselők által – hivatali épületükön, misszióvezetői rezidenciájukon, gépkocsijukon – használt állami zászlók, címerpajzsok sérthetlenségét a fogadó államnak biztosítani kell.¹²

Az állami szimbólumokat azokban az esetekben szokás állami szimbólumokként a kartális alkotmányokban is kodifikálni, amennyiben az állami szimbólumok az állam népességének többségét juttatják kifejezésre. Az állami szimbólumokra vonatkozóan a Franciaországból kiinduló szabadság, egyenlőség, testvériség három fő típusát szokás legtöbbször említeni, amelyeket Bárány Eötvös József is a XIX. század vezéreszméiként határozott meg.¹³ A nemzetközi közjogról levezethető állami szimbólumok – (elősorban a címer, a zászló és a himnusz emelhető ki, amelyeknél követelménynek minősül, hogy más államoktól megkülönböztethetők legyenek) – az állami szuverenitást fejezik ki más államokkal szemben, illetve a szuverenitás belső oldala tekintetében az adott állam polgárainak összetartozását testesítik meg. Az alkotmányok egyik csoportja a címet, a zászlót és a himnuszt egyaránt rendelkezik. Más alkotmányok csak két állami szimbólumról rendelkeznek, illetve vannak olyan alkotmányok is, amelyek az állami szimbólumokat nem foglalják magukba. A tanulmánykötet Albániát, Bulgáriát, Csehországot, Romániát és Szlovákiát említi példaként, amelyek alkotmánykódexeiben az állami bélyegzőről is

⁸ Đukic, Dalibor: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Serbia. In Tóth: i. m. 217. p.

⁹ Tóth, J. Zoltán: The Protection of State and National Symbols Across Europe: An Overview of Constitutional Law and Criminal Law Regulations. In Tóth: i. m. 17-19. p.

¹⁰ Paczolay Péter: Machiavelli államfogalma, 448. p. In Tóth Károly (szerk.): Emlékkönyv dr. Szentpéteri István egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára. JATE ÁJK Tudományos Bizottság, Szeged, 1996, pp. 727, pp. 447-463. http://acta.bibl.u-szeged.hu/6892/1/juridpol_049_447-463.pdf (2023.09.23.)

¹¹ Kincses László: Diplomáciatörténet. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., ELTE-ÁJK, Egyetemes Állam- és Jogtörténeti Tanszék, Budapest, 24. p.

¹² Martonyi János (főszerk.): Zászlóhasználat külföldön. In Diplomáciai Lexikon, Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2018, 635. o. http://real.mtak.hu/80560/1/diplomaciai_lexikon.pdf (2023.09.23.)

¹³ Eötvös József: A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az államra. [A szöveget gondozta, a jegyzeteket írta Oltványi Ambrus.] <https://mek.oszk.hu/06600/06619/html/01.htm> (2023.09.26.)

rendelkeznek.¹⁴ A nemzeti jelképek állami szimbólumok védelme a büntetőjogi tárgyú jogszabályi rendelkezésekben is megtestesül. Az egyik megközelítés szerint a büntetőjogi norma tárgya a nemzeti közösség, az állam polgárai összességének védelme. Egyes államok jogszabályi rendelkezésekben védik a nemzetközi jogi tárgyú állami szimbólumokat is (vöröskereszt). A közösség alkotmányos védelme érdekében a véleménynyilvánításhoz való jog, alapjog is korlátozható. A büntetőjogi tárgyú jogi normákon túlmenően közigazgatási jogi és polgári jogi tárgyú normák is védik az állami szimbólumokat, jelképeket, amelyek közül a védjegyként való használat tilalmára vonatkozó jogszabályi rendelkezések emelhetők ki. A magyar jogrendszerben a nemzeti jelképeket (címer, zászló, himnusz) mellett a Szent Koronaszeme is jogi védelemben részesül.¹⁵

Az állami szimbólumok egységes egészé összekovácsolják az államot alkotó egyéneket és megtestesítik az állam alapjait. A modern horvát állami szimbólumok eredete a Habsburg Birodalomban az 1830-as évekhez kötődik, elfogadásukra pedig az 1848. évben került sor Horvátország, Szlavónia és Dalmácia történelmi címereként, 1846-ban került sor a himnusz elfogadására¹⁶. A horvát állami címet az 1868. évben törvényesen elismerték a nemzetiségi egyenjogúság nevében. A magyar jogrendszerben a *Magyarország, s Horvát, Szlavon-és Dalmátországok közt fennforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény becikkelyezéséről* szóló 1868. évi XXX. törvény-cikként kihirdetett egyezmény – amely Magyarország s Horvát-, Szlavon-és Dalmátországok közös alaptörvényének minősül – akként rendelkezett, hogy Magyarország s Horvát-Szlavon-és Dalmátországok egy és ugyanazon közös állami közösséget képeznek, ugyanakkor a közös magyar Országgyűlésnek és a központi magyar Kormányának fel nem tartott tárgyakra a Horvát-, Szlavon- és Dalmátországokat mind a törvényhozás, mind a végrehajtás körében teljes önkormányzati jog (autonómia) illette meg.¹⁷

A Habsburg Monarchia felbomlását követően Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban az állami címet a szerb címer horvát és szlovének szimbólumainak kiegészítésével hozták létre, amely a Jugoszláv Királyság 1939-ben ismert el hivatalosan. Az 1941-ben kikikiáltott Független Horvát Államban változott a zászló, illetőleg a cirill betűs írásmódot is betiltották. A Demokratikus Szövetségi Államként létrejövő Jugoszláviában az 1946. január 31. napján hatályba lépett alkotmány Horvátország saját alkotmánnyal és állami szimbólumokkal rendelkezett. A himnuszt az 1972-ben módosított alkotmány kodifikálta. A Horvát Szocialista Köztársaság 1974 évben elfogadott alkotmánya rendelkezik a horvát hivatalos nyelvről. A független Horvátországot 1991. június 25-én kiáltották ki, amelyet 1992. január 15-én az Európai Gazdasági Közösség összes tagállama elismert.¹⁸

Közép-Európa országaiban a nemzet fogalma nem teljes mértékben felel meg a nemzetállam közössége fogalmának. Ezek az államok birodalmakból váltak ki. A Horvát Szocialista Köztársaság 1974 évben elfogadott alkotmánya határozta meg az államot a horvát nép nemzetállamaként. A Horvát Köztársaság alkotmánya a Horvát Köztársaságot a horvát nép nemzeti államaként határozza meg.¹⁹ E definícióból eredeztethető a nemzeti szimbólumok

¹⁴ Tóth, J. Zoltán: i. m. 20-33. p.

¹⁵ Tóth, J. Zoltán: i. m. 34-51. p.

¹⁶ Čepulo, Dalibor: The Protection of State and National Symbols Across Europe: An Overview of Constitutional Law and Criminal Law Regulations. In Tóth: i. m. 56-57. p.

¹⁷ Gonda Imre – Niederhauser Emil: A Habsburgok Egy európai jelenség Hatodik Kiadás, Pannonica Kiadó, 1998. 233. p. és Márkus Dezső (szerk.): Hatályos Magyar Törvények Gyűjteménye. (Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár). Franklin-Társulat, Budapest, 1912, 366-377. p.

¹⁸ Čepulo, Dalibor: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Croatia. In Tóth: i. m. 58-61. p.

¹⁹ Heka László fordította A Horvát Köztársaság Alkotmánya 1. Történelmi alapvetéseink. In Heka László – Jakó

(a horvát nyelv, a latin betűs írás, a nyugati civilizációhoz, kereszténységhez tartozás, az államiság hagyománya) meghatározása is. A címer a zászló, a nemzeti himnusz, az állam neve, a horvát nyelv és a latin betűs írásmód minősül a legfontosabb állami szimbólumnak.

Az alkotmány és az alkotmány felhatalmazása alapján megalkotott törvény biztosítja a törvényben felsorolt kisebbségek részére, hogy a saját szimbólumaikról gondoskodjanak. A Horvát Köztársaságot kifejező címer, a zászló és a himnusz jogszabály által védett állami szimbólum. A címer hivatalos használatáról törvény rendelkezik. A Horvát Köztársaságban az állami szimbólumok megsértése eredendően pénzbírsággal büntethető szabálysértésnek minősült. A 2011. évben elfogadott és hatályba lépett Büntető Törvénykönyv szabadságvesztéssel büntethető bűncselekménnyé minősítette a Horvát Köztársaság jó hírnevének megsértését, amely kiterjed a zászló, címer, himnusz megsértésére. Az Alkotmány garantálja a kisebbségek tagjainak más állampolgárokkal való egyenlőségét a nyelvhasználat, a jelképek használata tekintetében is, valamint a lelkiismereti és vallásszabadság, a hit és meggyőződés vonatkozásában is. A szerb kisebbségnek a cirill írásmód használatára is jogosultsága van.²⁰

Csehország jelképei a cseh állam történetét és hagyományait, létezésének és szuverenitásának, az állameszmének kifejezéseit szolgálják a külképviseleti szerveken is. A Cseh Köztársaságban az állami jelképeket A Cseh Köztársaság Alkotmánya 14. cikkében foglaltak felhatalmazása alapján külön törvény szabályozza.²¹ A független Csehszlovák Köztársaság 1918 évben alakult meg. A cseh állami jelkép – az ezüst koronás kétfarkú oroszlán – megjelenése II. Přemysl Otakar 1253 évben történő trónra kerüléséhez kötődik. A Csehszlovák Köztársaság ideiglenes alkotmánya 1918 évben meghatározta az államcímert és ezüst kétfarkú piros alapon ugrani készülő oroszlánt. Az 1920 évben elfogadott Csehszlovák Köztársaság Alkotmányos Chartája rendelkezett a címerről, a zászlóról. Ezen alkotmányt 1948-ban váltotta fel a kommunista állam berendezkedés ismérveire épülő alkotmány. Az 1990-ben elfogadott Cseh és Szlovák Köztársaság alkotmánya módosította az állami címert. A Cseh Köztársaság mai napig hatályos alkotmánya az 1993-ban elfogadott alkotmány.

Csehországban a nagy és kis állami címer, az állami zászló, a köztársasági elnök állambélyegzője és az állami himnuszt határozták meg állami szimbólumként. Ezenkívül törvény rögzíti az állami szimbólumok használatára vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket és az állami jelképek használatának megsértésére vonatkozó rendelkezéseket. A Parlament, a köztársasági elnök, a Kormány, a minisztériumok, a közigazgatási hatóságok, a bíróságok, a Legfelsőbb Számvevőszék és a Cseh Nemzeti Bank és a területi önkormányzati egységek, a fegyveres erők, jogosultak az állami szimbólumok használatára. Az állami bélyegző nemzetközi szerződések és okmányok, diplomáciai képviselők megbízó leveleinek hitelesítésére és törvény által meghatározott további esetben használható. A himnusz ünnepek és egyéb alkalmak idején nyilvánosan játszható és énekelhető. Az állami jelképek megsértését jelenti a jelképek ellopása, megrongálása, megsemmisítése, illetve a használatukra vonatkozó törvényi rendelkezések megszegése. Az állami himnusz használatára általános rendelkezéseket kodifikált a jogalkotó. Törvény rendelkezik arról, hogy himnusz nyilvánosan játszható állami ünnepek, illetve egyéb alkalmak idején. Az állami szimbólumok megsértése

Nóra – Mikes Lili – Pongó Tamás – Szakály Zsuzsa: Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban. Wolters Kluwer, Budapest, 2016, 424. p.

²⁰ Čepulo, Dalibor: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Croatia. In Tóth: i. m. 61-87. p.

²¹ Szakály Zsuzsa fordította. A Cseh Köztársaság Alkotmánya. Első fejezet, Alapvető rendelkezések, 14. cikk. Történelmi alapvetéseink. In Heka László – Jakó Nóra – Mikes Lili – Pongó Tamás – Szakály Zsuzsa: Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban. Wolters Kluwer, Budapest, 2016, 206. p.

közigazgatási szabálysértésnek minősül. A Cseh Köztársaság állami jelképeinek megsértése, megsemmisítése, megrongálása vagy eltulajdonítása bűncselekménynek minősül. Bűncselekmény továbbá az állami szimbólumok jogosulatlan, engedély nélkül történő használata, amelyre természetes és jogi személyek, de akár állami szervek részéről szándékosan, illetőleg gondatlanul is sor kerülhet.

A Cseh Köztársaságban a szerzői jogra vonatkozó törvényi is rendelkezik az állami jelképek védelméről. Az állami szimbólumok közérdekből ingyenesen használhatóak. A nemzeti ünnepek, az állami kitüntetések, a koronázási ékszerek, a nemzeti fák és azok ágai és a cseh nyelv további állami szimbólumoknak minősülnek. A Cseh Köztársaságban a települési és területi (regionális) önkormányzathoz való alkotmányos alapjog, amelyet az alkotmány rögzít. Az önkormányzatoknak törvényben biztosított jogosultsága területi szimbólumként címet, zászlót és pecsétet létrehozni, amelyek az állami szimbólumokkal azonos védelemben részesülnek. A Cseh Köztársaságban a nemzeti kisebbségek (szlovák, ukrán, legyen, vietnami, német, orosz, roma és ezenkívül a másik állam állampolgárságával rendelkező személyek) állami szimbólumainak használatára vonatkozóan kizárólag a diplomáciai jog körében kihirdetett jogszabályi rendelkezések vannak hatályban. A diplomáciai használaton kívül más állami jelképek engedéllyel használhatóak a Cseh Köztársaságban, amely megadására abban az esetben kerül sor, amennyiben a másik állam nem tiltakozik az állami jelkép használata ellen. A cigány himnusz használata és a roma jelképek használata a cseh állam elismeri. Az adott régióban 5 % mértéket elérő azonos nemzetiségi lakosság képviselőitükre bizottságot hozhatnak létre. A cseh állam a vallássemlegesség elvét is tiszteletben tartja, azáltal, hogy nem avatkozik be a vallásszabadságba és azok szabadságába. A vallási jelképeket megsértése a közigazgatási és a polgári jogi jog és a büntetőjog által biztosított. A szerző a cseh állami nyelv védelmét is szükségesnek és indokoltnak látja az alkotmányi rendelkezésekben rögzíteni.²²

Magyarországon az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásában meghatározott történelmi események, a történelmi alkotmányvívományai, valamint a Szent Korona-eszme ugyancsak kartális alkotmányban, alkotmánykódexben meghatározott állami szimbólumoknak minősülnek. Ezen túlmenően a magyar állam szuverenitásaként is meghatározható.²³ Az Alaptörvény a jogrend alapja, emellett a múlt, a jelen és a jövő magyarjai közötti szövetséget is megtestesíti. A jogfolytonosságra épülő jogszabályi rendelkezés egyben új demokratikus jogállami jogrendszert is meghatároz.²⁴ A történelmi alkotmány a közösség legfontosabb közjogi szabályainak együtteseként határozható meg.²⁵ Az állami szimbólumok legfontosabb védelme Magyarország Alaptörvényében (2011. április 25.) valósul meg.²⁶

Az állami szimbólumok kiegészülnek *Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami kitüntetéseiről* szóló 2011. évi CCII. törvényben címer, zászló és a logó használatára, valamint az állami kitüntetésekre és díjakra vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel. Az Alaptörvényben rögzített nemzeti szimbólumok az állam, a szuverenitás szimbólumait testesítik meg. Az Alaptörvényben meghatározott állami szimbólumok

²² Frumarová, Kateřina: Legal Protection of State, National and Community Symbols in the Czech Republic. In Tóth: i. m. 93-131. p.

²³ Kruzslicz, Péter – Tribl, Norbert: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Hungary. In Tóth: i. m. 135-140. p.

²⁴ Tóth Zoltán József: Az Alaptörvény szellemisége: a Nemzeti hitvallás értékei, a jogfolytonosság és az Alapvetés Polgári Szemle 2013. 9. évfolyam, 3-6. szám. (2023.09.26.)

²⁵ Zetényi Zsolt (szerk.): A történelmi alkotmány Magyarország ősi alkotmánya. Magyarországért Kulturális Egyesület, 2010, 31-48. p.

²⁶ Kruzslicz, Péter – Tribl, Norbert: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Hungary. In Tóth: i. m. 141-143. p.

megsértése a Nemzeti jelkép megsértése bűncselekmény törvényi tényállását valósítja meg. Az Alaptörvényben nem rögzített szimbólumok (példaként említhető erre történelmi esemény, épület vagy hely) ugyancsak a nemzeti identitást fejezik ki és erősítik. Hivatalos nemzeti szimbólumoknak minősül a címer, zászló, a himnusz, a magyar nyelv és a hivatalos pénznem.

Péter Kruzslicz–Norbert kiemeli, hogy Magyarország neve maga is állami szimbólumnak minősül, hogy az *Alaptörvény ALAPVETÉS A)* cikkében került meghatározásra, ezáltal a név magában foglalja a magyar jogrendszer egészét. A címer képezi a legfontosabb állami szimbólumot. Az eredendően 1801 évben először megjelenő, majd 1848-1849-ben állami szimbólummá váló magyar zászlón felülről lefelé, mint az erő, a hűség és a remény szimbólumait jelképezik a piros, fehér és a zöld színek. Az Alaptörvény állami szimbólumként határozza meg Kölcsey Ferenc Himnusz című költeménye Erkel Ferenc zenéjével. Alaptörvényünk a nemzeti ünnepekről is, a magyar nyelvjelnek is részét képező magyar nyelv védelméről is rendelkezik. Az Alaptörvény rögzíti a hivatalos magyar fizetőeszközt a forintot is.²⁷

A lengyel nemzeti szimbólumok közül a zászló, a címer, himnusz alkotmányos védelemben részesül. A tanulmány szerzője említést tesz arról, hogy a hagyományok, a népképviselő, a legendák is állami szimbólumoknak minősül. Az államszimbólumok szorosan kapcsolódnak egy adott történelmi hagyományhoz és történelméhez, egy adott állam és nemzet létét jellemzik. A lengyel állam külön törvénnyel védi a nemzeti és etnikai kisebbségeket. A lengyel államcímer alapja 1927-ből származik, a népköztársasági alkotmány elfogadásáig a kérdést szokásjogi alapon szabályozták. A lengyel állam címeréről, zászlójáról 1927. december 13. napján alkottak jogszabályt, amelyek megsértését bűncselekménynek minősült. A Lengyel Népköztársaság alkotmányát 1952-ben fogadták el, amelyben kizárólag a címer került meghatározásra. Az 1989. december 29-ei alkotmánymódosítás alkotmányban rögzítette az állam nevét, az állami jelvényt és az állami címet. A jelenleg hatályos 1997-ben elfogadott alkotmány külön fejezetet tartalmaz az állam identitására vonatkozóan, amely erkölcsi szabályrendszeren belüli értékek. Az állami és a nemzeti szimbólumok Lengyelországban a zászló, a címer és a himnusz és a nyelv minősül kiemelkedő jelentőségűnek a nemzet kulturális identitásában. A nemzeti és állami jelképek védelmét külön büntetőjogi szabálysértési és magánjogi tárgyú törvényi rendelkezések védik. A lengyelek a 12-18. századtól a történelmi állami szimbólumokat ábrázolták az államcímer egy fehér sást piros alapon helyezték el, valamint zászlóként a fehér és a vörös színt. A lengyel államcímerben található fehér sas 1025 óta van használatba, amely az eredendően Bolesław Chrobry király megkoronázását követően kiadott pénzérméken szerepelt. Állami jelképként 1295 óta használatos, amely Lengyelország felosztását követően 1792–1795-től, az újjászervezett lengyel állam megalakításáig 1918-ig nemzeti jelképként is szerepelt. A vörös és a fehér szín a XIX. századtól vált a lengyelség szimbólumává. A mai napig használt zászló formátum 1916 évtől jelent meg, amelyet 1919. augusztus 01. napján törvényben is szabályoztak. Az újabb állami szimbólumokra jelvényekre, pecsétkekre vonatkozó szabályozás 1927. december 13. napján rendeleti formában jelent meg. Az 1952. évben elfogadott alkotmány felhatalmazást adott a zászlóra vonatkozó jogszabályok végrehajtási jogszabályokban történő szabályozására, amelyek közül a hatályos alkotmány elfogadásáig több jogszabályi rendelkezésben került kodifikálásra. A lengyel himnusz a szellemi nemzeti örökség része, amely kulturális jog részeként nemzetközi egyezmény is rendelkezik. A legősibb lengyel himnusz 1407 évből származik. Ennek alapján a Lengyel Köztársaságban a himnusz használata kulturális jognak minősül, amely egyben a társadalom kollektív emlékezetét is formálja. Az állami szimbólumok megsemmisítése, eltávolítása a lengyel

²⁷ Kruzslicz, Péter – Tribl, Norbert: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Hungary. In Tóth: i. m. 144-175. p.

büntetőtörvénykönyv szerint bűncselekmény.²⁸

Dalibor Đukić a Szerb Köztársaság állami, nemzeti és közösségi szimbólumainak ismertetése során distinkcióként megkülönbözteti a Szerb Királyság, a Jugoszláv Királyság és a kommunista Jugoszlávia és a Szerb Köztársaság időszakát. A modern szerben állami szimbólumok támaszkodtak a középkori szerb államiség elemeire. Az önálló államhoz, az önálló címer hozzátartozik, így a 19. században az oszmán uralom alóli felszabadulásért folytatott küzdelem során 1882. október 07. napján jelent meg a Szerb Fejedelemség címere, négyágú kereszt a középkori eredeti kettős fejű sassal egyesítve és a liliumfigurával. Az 1918. évben alapított Szerb, Horvát és Szlovén Királyságban az állami zászló vízszintesen elhelyezett kék, fehér és vörös színekkel. Az állami címer egy fehér kétfejű sas, amelynek mellkasán pajzs található. A pajzson a jobb oldalon a szerb címer, bal mezőben a horvát címer, az alsó részen Szlovénia képviselőjében (felfelé fordított fehér félhold, fehér csillag öt csillaggal tollakkal a karok között helyezkedett el. A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság 1946-os alkotmánya állami címerre kukoricafülekkel körülvett mezőt ábrázol. Az alján a szemek szalaggal vannak átköve, amelyen az 1943.XI-1943. évi 29. XI. dátum szerepel. A szemek csúcsai között egy ötágú csillag található. A zászló – amelybe a vörös ötágú csillag is befoglalásra került – színei azonosok maradtak a korábbi állam színeivel. A hivatalos himnusz megalkotására nem került sor. A Szerb Köztársaság 1990-es alkotmánya nem írta elő a Köztársaság címerét, zászlaját és himnuszát. A Szerb Köztársaság 2006. évben elfogadott alkotmánya rendelkezik a címerrel, a zászlóra és a himnusrról, de a részletszabályok törvényben történő meghatározására az alkotmány felhatalmazást ad. Az alkotmány arról is rendelkezik, hogy a szerb nyelv és a cirill betűs ábécé hivatalos nyelv és írásmód. Az állami jelképek jogi védelme a közigazgatási, a szabálysértési és a büntetőjogi tárgyú és a magánjogi, a címer zászló, üzleti, kereskedelmi használatát tiltó jogszabályi rendelkezésekben is megjelenik.²⁹

Ján Škrobák a Szlovák Köztársaság nemzeti szimbólumainak áttekintése során rámutatott arra, hogy a nemzeti szimbólumok a szláv identitást tükrözik. A kétkarú keresztet – amelyet 1848-tól használatos – is szlovákok jelképének tartják – egyes történészek szerint a Nagy-Morva Birodalom részeként.³⁰ Más megközelítések szerint a szlovákok címere a magyar kulturális fejlődés eredménye, a kettős kereszt Tátra és a Fátra hegységet ábrázolja, a kék-fehér és kék színek pedig szláv színeknek felel meg. Csehszlovákia 1918-ban történő megalakulását követően a címer háromhegyen állt, amely ugyancsak így szerepelt a 1939 évben létrejött Csehszlovák államban is. A második világháború után újjáalakult Csehszlovákiában az 1960. évben a háromhegyen lévő címert a kommunista címer felváltotta. 1990. április 20. napján a címer ismét a kettős ezüst kereszt lett, amely a piros pajzson megtalálható háromhegyen elhelyezkedve a Szlovák Köztársaság címerévé vált. A Szlovák Köztársaságban állami jelképnek minősül a címer, a zászló, az állami pecsét és a himnusz. Az állami szimbólumokat természetes és jogi személyek egyaránt használhatják azzal, hogy a használatnak méltóságteljesnek kell lennie.

A Szlovén Köztársaságban törvényi rendelkezések általi is védett állami és nemzeti jelképnek minősül a címer, a zászló és a nemzeti himnusz, illetőleg az állam az Európai Unió

²⁸ Syryt, Aleksandra: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Poland. In Tóth: i. m. 177-216. p.

²⁹ Đukić, Dalibor: Legal protection of state, national and community symbols in Serbia. In Tóth: i. m. 217-250. p.

³⁰ Škrobák, Ján: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Slovakia. In Tóth: i. m. 251-290. p.

zászlója és himnusza is elfogadta a közösséghez történő csatlakozással. Szlovénia címere egy vörös szélű kék címerpajzsból áll, melyen egy stilizált fehér hegy látható, a Triglavnak szimbóluma. A hegy alatt két hullámvonal látható, ami a folyókat és a tengert jelképezi. A csúcsok feletti, csúcsára állított háromszögben elhelyezett három hatágú arany csillag a cillei grófok címeréről származnak. A Szlovén Köztársaság zászlaja az 1848 évben, Metternich kancellár menesztését követően megjelenő a fehér-kék-piros színekből álló, az állami címet is magában foglaló zászló. A Zdravljica („Pohárköszöntő”) 1991 óta a Szlovén Köztársaság nemzeti himnusza. Szövege France Prešeren (1800–1849) azonos című költeményének hetedik versszaka, amelyet Stanko Premrl (1880–1965) zenésített meg. A szlovén állami jelképek meggyalázása pénzbírsággal, illetőleg egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A nemzeti vagy vallási jelképek meggyalázása két évig, a felsőbbrendűséget hirdető bűncselekmények pedig három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők. Szlovéniában az Alkotmánybíróság vallási jelképeket állami, oktatási intézményekben történő elhelyezésére vonatkozó gyakorlata szerint az állami és az egyházi jelképeket elválasztásának elve érvényesül, amelyet megszorítóan kell értelmezni. Ugyancsak az Alkotmánybíróság döntött arról is, hogy az olasz és a magyar kisebbség jogosult saját nemzeti jelképeinek használatára.³¹

Jelen írásmű zárószaként érdemes kiemelni a nemzetközi jogrend legfontosabb elvének minősülő, az államok alárendeltségét kizáró meghatározott államterület és népesség feletti nemzetközi jogi értelemben formálisan egyenlőnek minősülő főhatalmat megtestesítő szuverenitás fogalmát.³² Minden államnak felségjogát képezi, hogy rendelkezzen az állami jelképekről, így a címerről, a zászlóról, a himnuszról,³³ amely napjainkban az államok nemzetállami vagy európai síkon történő megszilárdíthatósága során sem vitatható el.³⁴ Az előzőekben bemutatott tanulmánykötet az állami jelképek széleskörű, átfogó és hézagpótló áttekintését végzi el, amelynek kitűnő komplementerét alkotja az ugyancsak Tóth J. Zoltán szerkesztésében jelen kiadó kiadásában Budapesten-Miskolcon 2021. évben Constitutional Reasoning and Constitutional Interpretation: Analysis on Certain Central European Countries című tanulmánygyűjtemény.

Felhasznált irodalom

Böckenförde, Ernst-Wolfgang: A politikai autonómia jövője Demokrácia és államiság a globalizáció, europaizáció és individualizáció jegyében. In Uő (szerk.): Állami jog és erkölcsi rend Válogatott tanulmányok. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2020.

Cs. Kiss Lajos: Államelméleti helyzetkép. In Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 2017/12. szám, 4–47. p.

³¹ Flander, Benjamin: Legal Protection of State, National and Community Symbols in Slovenia. In Tóth: i. m. 251-345. p.

³² Kardos Gábor: „Az államok szuverén egyenlősége”. In Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: Sulyok Gábor). <http://ijoten.hu/szocikk/az-allamok-szuveren-egyenlosege> (2018). (2023.09.26.)

³³ Chronowski Nóra – Petrétei József: Szuverenitás. uo. [93]

³⁴ Böckenförde, Ernst-Wolfgang: A politikai autonómia jövője Demokrácia és államiság a globalizáció, europaizáció és individualizáció jegyében. In Uő (szerk.): Állami jog és erkölcsi rend Válogatott tanulmányok L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2020, 151. p.

Dr. Márkus Dezső (szerk.): Hatályos Magyar Törvények Gyűjteménye. (Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár). Franklin-Társulat, Budapest, 1912.

Eötvös József: A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az államra. [A szöveget gondozta, a jegyzeteket írta Oltványi Ambrus.] <https://mek.oszk.hu/06600/06619/html/01.htm>

Für Lajos: Magyar soros a Kárpát-Medencében. Népesedésünk évszázadai 896-2000. Kairosz Kiadó, Budapest, 2001.

Gonda Imre – Niederhauser Emil: A Habsburgok. Egy európai jelenség. Pannonica Kiadó, Budapest, 1998⁶.

Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia. <https://ijoten.hu/>

Kincses László: Diplomáciatörténet HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, ELTE-ÁJK, Egyetemes Állam- és Jogtörténeti Tanszék, Budapest, 2005.

Martonyi János (főszerk.): Diplomáciai Lexikon, Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2018.

Heka László – Jakó Nóra – Mikes Lili – Pongó Tamás – Szakály Zsuzsa: Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban. Wolters Kluwer, Budapest, 2016.

Paczolay Péter: Machiavelli államfogalma. In Tóth Károly (szerk.): Emlékkönyv dr. Szentpéteri István egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára. JATE ÁJK Tudományos Bizottság, Szeged, 1996, pp. 727, pp. 447-463. http://acta.bibl.u-szeged.hu/6892/1/juridpol_049_447-463.pdf

Rácz Lajos (szerk.): Egyetemes állam- és jogtörténet. Polgári kor. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2002.

Tóth Zoltán József: Az Alaptörvény szellemisége: a Nemzeti hitvallás értékei, a jogfolytonosság és az Alapvetés Polgári Szemle 2013, 9. évfolyam, 3-6. szám. <https://polgariszemle.hu/archivum/81-2013-oktober-9-evfolyam-3-6-szam/tudomany-felsofokon/559-az-alaptoervenyszellemisege-a-nemzeti-hitvallas-ertekei-a-jogfolytonossages-az-alapvetes>

Zetényi Zsolt (szerk.): A történeti alkotmány Magyarország ősi alkotmánya. Magyarországért Kulturális Egyesület, 2010.

Tóth, Zoltán J. (szerk.): Constitutional and Legal Protection of State and National Symbols in Central Europe. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet